

2023 _Anul Aurel C. POPOVICI (V): din motive de cruțare materială?

- „Meka națională și culturală din Ardeal”!

– tată și fiu: legea și experimentul Eötvös - monarhia dunăreană!

tribunism
șagunism
Lugoj

A nemzetiségi kérdés
1813 1871

**Aurel C. Popovici umanizat,
în permanentă luptă cu viața
și ideile epocii sale ...**

Dorința de a cunoaște limbi
străine. **Învăța limba franceză
noaptea, fără știrea mamei ...**

**Chestiunea de naționalitate?
din motive de cruțare materială la
„Meka națională și culturală din Ardeal”**

**Lugojul tinereții lui Aurel C. Popovici
iradia o viață culturală dinamică ...**

**TRIBUNA
1884 Anul tribunistului Aurel. C. Popovici**

Jozsef Eötvös

Aurel C. Popovici

elev la liceu

Lucrarea istoricului și omului de cultură sibian dr. Vasile Crișan - monografia „**Aurel C. Popovici (1863-1917)**” - a apărut în 2008, în colecțiile Muzeului Național Brukenthal, Bibliotheca Brvkenthal XXI. În „Cuvânt înainte” regăsim prezentarea lucrării, făcută de prof. univ. dr. Mihai D. Drecin; reproducem selectiv: «(...) volumul pe care ni-l oferă istoricul sibian prof. Vasile Crișan, doctor în istorie al Universității din Oradea, este un nou „copil” al Dsale care îi întregeste familia, confirmând potențele sale științifice și intelectuale. După știința noastră, suntem în fața primei monografii temeinice dedicată vieții și activității lui Aurel C. Popovici, una dintre personalitățile marcante ale istoriei și culturii noastre, militant pentru afirmarea națiunii române din Transilvania epocii austro-maghiare, adept și promotor a ideologiei federaliste europene. Materialul documentar foarte divers și de calitate, este topit într-o **sinteză inedită și originală**, care urmărește pas cu pas, evoluția formării intelectuale și a gândirii politice a lui Aurel C. Popovici, raportate la ideologia epocii și evoluția vieții politice românești, de o parte și alta a Carpaților, deopotrivă. (...) Prin cartea pe care ne-o pune la dispoziție, prof. dr. Vasile Crișan umple indiscutabil un gol în literatura de specialitate. În plus, o face într-o manieră absolut științifică, academică. Cititorul descoperă un **Aurel C. Popovici umanizat, în permanentă luptă cu viața și ideile epocii sale,**

marcat de optimism dar și de momente de deznădejde, întotdeauna pus în slujba națiunii din care s-a ridicat, neașteptând recunoștința acesteia și cu atât mai mult, avantaje materiale.

Din toate aceste motive, consider că lucrarea colegului meu de facultate, fostului meu doctorand și prietenului Vasile Crișan, va trezi interesul nu numai al specialiștilor, ci și al publicului larg iubitor de istorie. Oradea, martie 2008».

Prof. dr. Vasile Crișan a structurat lucrarea în șapte capitole: I. Istoriografia problemei, II. Copilăria și tinerețea, III. Replica și procesul Replicei. Afirmarea lui Aurel C. Popovici în mișcarea națională, IV. Aurel C. Popovici - federalistul; V. Exilul, VI. Acțiunea politică pentru înfăptuirea Statelor Unite ale Austriei Mari, VII Concluzii. „Postfața” a fost semnată de dr. Dumitru Suci (Cluj-Napoca, 15 iunie 2006), fiind urmată de o bogată Bibliografie și Anexe documentare și fotografice. Pentru a cunoaște cei mai frumoși ani ai copilăriei, reproducem din lucrare: **«Lugojul tinereții lui Aurel C. Popovici iradia o viață culturală dinamică, racordată la mișcarea de idei a națiunii române în puternică afirmare.** În primii ani ai copilăriei, Aurel, la fel ca ceilalți copii, a hoinărit lipsit de griji pe străzile prăfuite ale târgului natal sau prin luncile Timișului, a ascultat cu urechile ciulite povești despre grozăviile întâmplare în anii 1848-1849. Banatul fusese prins și el în vârtoarea evenimentelor revoluționare.

La Lugoj, în mai și iunie 1848, avuseseră loc două adunări naționale ale românilor. Cea din 15/27 iunie adunase peste 10 mii de oameni din toate părțile Banatului, alegându-l în fruntea lor pe Eftimie Murgu, avocat din Lugoj. În primăvara anului 1849, Lugojul și celelalte orașe ale Banatului, cu excepția Timișoarei, au fost ocupate de armata revoluționară a generalului Bem. Câteva luni mai târziu, armatele țariste, sosite în Transilvania în sprijinul Casei de Habsburg, provoacă înfrângerea armatei maghiare la Timișoara și capitularea ei la Șiria, în 13 august 1849. Amintirea acestor teribile evenimente și a protagoniștilor lor, era încă vie în memoria colectivă a oamenilor, înflăcărând fantezia copiilor. După revoluție, Banatul este organizat de austrieci ca provincie separată, având reședința la Timișoara, încorporând și Lugojul, centru al districtului cu același nume, locuit de o populație preponderent românească. Este vremea când Aurel C. Popovici vine pe lume și începe să pătrundă tainele cărții. (...) Între 1869 și 1873 Aurel C. Popovici urmează cursurile școlii confesionale românești, apoi primele două clase ale liceului cu limba de predare maghiară din orașul natal. Din această primă perioadă a studiilor, biografii săi au reținut două elemente care i-au marcat existența. În primul rând, **dorința de a cunoaște limbi străine. Învăța limba franceză noaptea, fără știrea mamei, care îl trimitea devreme la culcare. Cu timpul și-a însușit ca autodidact germana, maghiara, franceza și italiana,** pe care le-a studiat cu ajutorul gramaticilor și dicționarelor. În același timp, trezirea conștiinței sale naționale s-a materializat în **dorința de a învăța bine și corect românește.** Cursurile la liceul ungueresc nu-l satisfăceau. La stăruințele sale, părinții trec peste greutățile de ordin material și îl trimit la „**Meka națională și culturală din Ardeal**” - **Gimnaziul românesc din Brașov**, unde stă trei ani. Bacalaureatul și-l ia în 1884 la Liceul din Beiuș, unde este nevoit să se mute „**din motive de cruțare materială**”».

Pentru toți românii pasionați de istoria școlilor, considerăm necesar a reaminti că din 1867, în urma compromisului austro-ungar, Imperiul Austriac s-a transformat în Austro-Ungaria, supranumită și „**Dubla Monarhie împărătească și crăiască (kaiserlich und königlich Doppelmonarchie sau k.u.k. Doppelmonarchie)**” sau „**Monarhia Dunăreană**”.

Despre organizarea învățământului în acele vremuri reproducem din lucrarea dr. Vasile Crișan: «În perioada Banatului autonom, învățământul funcționa pe baza ordinelor guverniale cezaro-crăiești care asigurau funcționarea învățământului în limba maternă a numeroaselor naționalități ce populau imperiul. Școlile „poporale” erau organizate de comunitățile bisericesti, respectându-se principiul confesional și autonomia școlară. Instaurarea dualismului austro-ungar a adus schimbări semnificative în viața românilor dintre granițele monarhiei. Cei din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș s-au găsit reuniți în cadrele regatului Ungariei, partea de răsărit a monarhiei bicefale, în timp ce Bucovina era organizată ca o provincie autonomă, aida Banatului din anii nașterii lui Aurel C. Popovici, în subordinea Vienei. Această reorganizare constituțională a monarhiei, făcută fără consultarea românilor și împotriva voinței lor, a însemnat un moment de cotitură și pentru soarta învățământului românesc din Ungaria dualistă. **Învățământul a fost reglementat prin Articolul de lege XXXVIII din 1868**, cunoscut și sub denumirea de **Legea Eötvös**, după numele ministrului instrucțiunii publice sub conducerea căruia a fost elaborată». **József Eötvös (1813-1871) a fost un mare politician maghiar și președintele Academiei Maghiare de Științe** (din 1866). S-a făcut cunoscut atât în lupta pentru emanciparea evreilor (în 1848, Parlamentul Ungariei a adoptat legea pentru egalitatea în drepturi a evreilor, aceasta fiind abrogată imediat după înfrângerea Revoluției Maghiare din 1848-1849), cât și pentru înființarea unei Universități la Cluj. Politicianul liberal a făcut parte - alături de Ferenc Deák și István Szécheny - din „**fracțiunea pacifistă**”, în guvernarea liberală (1860-1867), fiind tatăl lui **Lórand Eötvös**, fiul său devenind un fizician celebru pentru cercetările în domeniul gravitației și „**experimentul Eötvös**”. Un crater pe Lună și Universitatea din Budapesta poartă numele „**Eötvös Loránd**” (din 1950), aici studiind și predând savantul maghiar. În istoria românilor din imperiul austro-ungar, **József Eötvös rămâne politicianul maghiar care a fost autorul lucrării „A nemzetiségi kérdés”, lucrare tradusă în limba română - sub titlul „Chestiunea de naționalitate” - de marele tribunist Sever Bocu (în 1906).**

(va urma)

Marius HALMAGHI

Sursa online:

<https://www.tribuna.ro/stiri/cultura/2023-anul-a-c-popovici-v-din-motive-de-crutare-materiala-meka-nationala-si-culturala-din-ardeal-tata-si-fiu-legea-si-experimentul-eotvos-monarhia-dunareana-168233.html>



Tribuna
Dintotdeauna pentru totdeauna!

Eveniment Actualitate Stiri de pe strada mea Sport Cultura Sanatate Timp liber Tribuna femeilor Descopera lumea

2023 - Anul A.C. Popovici (V): din motive de crutare materială? - „Meka națională și culturală din Ardeal”! - tată și fiu: legea și experimentul Eötvös - monarhia dunăreană!

Marius HALMAGHI 29.01.2023 22:22 166 vizualizari 0 comentarii

În: *Tribuna*, 29 ianuarie 2023